

T I T I
LUCRETII CARI

DE

RERUM NATURA.

LIBER VI.

PRI MÆ frugiferos foetus mortalibus ægris
Dididerunt quondam præclaro nomine Athenæ,
Et recreaverunt vitam, legesque rogarunt:
Et primæ dederunt solatia dulcia vitæ,
Cum genuere virum tali cum corde repertum,
Omnia veridico qui quondam ex ore profudit;
Cujus et extincti propter divina reperta
Divulgata, vetus jam ad cœlum gloria fertur.
Nam cum vidit hic, ad victum quæ flagitat usus,
“ Et, per quæ possent vitam consistere tutam,
Omnia jam ferme mortalibus esse parata:
Divitiis homines, et honore, et laude potentis
Affluere, atque bona natorum excellere fama:
Nec minus esse domi cuiquam tamen anxia corda,
Atque animum infestis cogi fervire querelis:
Intellexit, ibi vitium vas efficere ipsum,

G g

Omnia

Omniaque illius vitio corrumpier intus,
 Quæ conlata foris, et commoda cunque venirent;
 Partim quod fluxum, pertusumque esse videbat,
 Ut nulla posset ratione explieri unquam;
 Partim quod tetro quasi conspurcare sapore
 Omnia cernebat, quæcunque receperat intus.
 Veridicis igitur purgavit pectora dictis,
 Et finem statuit cuppedinis atque timoris,
 Exposuitque bonum summum, quo tendimus omnes,
 Quid foret, atque viam monstravit tramite prono,
 Qua possemus ad id recto contendere cursu:
 Quidve mali foret in rebus mortalibu' passim,
 Quod flueret naturæ vi, varieque volaret,
 Seu casu, seu vi, quod sic natura parasset:
 Et quibus e portis occurri cuique deceret:
 Et genus humanum frustra plerumque probavit
 Volvere curarum tristeis in pectore fluctus.
 Nam veluti pueri trepidant, atque omnia cæcis
 In tenebris metuunt: sic nos in luce timemus
 Interdum, nihilo quæ sunt metuenda magis, quam
 Quæ pueri in tenebris pavitant, finguntque futura.
 Hunc igitur terrorem animi, tenebrasque necesse est
 Non radii solis, nec lucida tela diei
 Discutiant, sed naturæ species, ratioque:
 Quo magis inceptum pergam pertexere dictis.
 Et quoniam docui, mundi mortalia templa
 Esse, et nativo consistere corpore cælum;

Et

Et quæcunque in eo fiunt, fientque, necesse
 Esse ea dissolvi: quæ restant percipe porro;
 Quandoquidem semel insignem conscendere curram
 Vincendi spes hortata est, atque obvia cursu
 Quæ fuerant, sunt placato conversa furore.
 Cætera, quæ fieri in terris, cœloque tuentur
 Mortales, pavidis cum pendent mentibu' sæpe,
 Efficiunt animos humileis formidine divum,
 Depressosque premunt ad terram; propterea quod
 Ignorantia causarum conferre Deorum
 Cogit ad imperium res, et concedere regnum: et
 Quorum operum causas nulla ratione videre
 Possunt, hæc fieri divino numine rentur.
 Nam bene qui didicere Deos securum agere ævum,
 Si tamen interea mirantur, qua ratione
 Quæque geri possint, præsertim rebus in illis,
 Quæ supera caput ætheriis cernuntur in oris,
 Rursus in antiquas referuntur religiones,
 Et dominos acreis asciscunt, omnia posse
 Quos miseri credunt, ignari quid queat esse,
 Quid nequeat; finita potestas denique cuique
 Quanam sit ratione, atque alte terminus hærens:
 Quo magis errantes tota regione feruntur.
 Quæ nisi respuis ex animo, longeque remittis,
 Diis indigna putando, alienaque pacis eorum;
 Delibrata Deum per te tibi numina sancta
 Sæpe aderunt: non quod violari summa Deum vis

G g 2

Possit,

Possit, ut ex ira pœnas petere imbibat acreis;
 Sed quia tute tibi placida cum pace quietos
 Constitues magnos irarum volvere fluctus;
 Nec delubra Deum placido cum pectore adibis;
 Nec, de corpore quæ sancto simulacra feruntur,
 In menteis hominum divinæ nuntia formæ,
 Suscipere hæc animi tranquilla pace valebis.
 Inde videre licet, qualis jam vita sequatur.
 Quam quidem ut a nobis ratio verissima longe
 Rejiciat, quanquam sunt a me multa profata,
 Multa tamen restant, et sunt ornanda politis
 Versibus, et ratio cœli, speciesque tenenda:
 Sunt tempestates, et fulmina clara canenda,
 Quid faciant, et qua de causa quæque ferantur,
 Ne trepides cœli divisis partibus amens,
 Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
 Verterit hinc partem: quo pacto per loca septa
 Insinuarit, et hinc dominatus ut extulerit se:
 Quorum operum causas nulla ratione videre
 Possunt, ac fieri divino numine rentur.

Tu mihi supremæ præscripta ad candida calcis
 Currenti spatium præmonstra callida Musa,
 Calliope, requies hominum, divumque voluptas;
 Te duce ut insignem capiam cum laude coronam.

Principio, tonitru quatiuntur cærule cœli
 Propterea, quia concurrunt sublime volantes
 Ætheriæ nubes contra pugnantibu' ventis.

Nec

Nec fit enim fonitus cœli de parte serena,
 Verum ubicunque magis denso sunt agmine nubes,
 Tam magis hinc magno fremitus fit murmure sæpe.
 Præterea, neque tam condenso corpore nubes
 Esse queunt, quam sunt lapides, ac tigna: neque autem
 Tam tenues, quam sunt nebulæ, fumique volantes.
 Nam aut cadere abrupto deberent pondere pressæ,
 Ut lapides; aut, ut fumus, constare nequirent,
 Nec cohibere niveis gelidas, et grandinis imbreis.

Dant etiam fonitum patuli super æquora mundi,
 Carbasus ut quondam magnis intenta theatris
 Dat crepitum malos inter jactata, trabeisque:
 Interdum percussa furit petulantibus Euris,
 Et fragileis fonitus chartarum commeditatur:
 Id quoque enim genus in tonitru cognoscere possis,
 Aut ubi suspensam vestem, chartasve volanteis
 Verberibus venti versant, planguntque per auras.

Fit quoque enim interdum, ut non tam concurrere
 nubes
 Frontibus adversis possint, quam de latere ire
 Diverfo motu radentes corpori' tractum:
 Aridus unde aureis terget sonus ille, diuque
 Ducitur, exierit donec regionibus arcis.

Hoc etiam pacto tonitru concussa videntur
 Omnia sæpe gravi tremere, et divolsa repente
 Maxima dissiluisse capacis mœnia mundi,
 Cum subito validi venti conlecta procella

Nubibus

Nubibus intorsit sese, conclusaque ibidem
 Turbine versanti magis ac magis undique nubem
 Cogit, uti fiat spisso cava corpore circum.
 Post ubi commovit vis ejus, et impetus acer,
 Tum perterricrepto sonitu dat missa fragorem.
 Nec mirum, cum plena animæ vesicula parva
 Sæpe ita dat pariter sonitum displosa repente.

Est etiam ratio, cum venti nubila perflant,
 Cur sonitus faciant: etenim ramosa videmus
 Nubila sæpe modis multis, atque aspera ferri.
 Scilicet ut crebram sylvam cum flamina Cauri
 Perflant, dant sonitum frondes, rami que fragorem;
 Fit quoque, ut interdum validi vis incita venti
 Percindat nubem perfringens impete recto.
 Nam quid possit ibi flatus, manifesta docet res,
 Hic, ubi lenior est, in terra cum tamen alta
 Arbuſta evolvens radicibus haurit ab imis.

Sunt etiam fluctus per nubila, qui quasi murmur
 Dant infringendo graviter: quod item fit in altis
 Fluminibus, magnoque mari, cum frangitur æstu.

Fit quoque ubi e nube in nubem vis incidit ardens
 Fulminis; hæc multo si forte humore recepit
 Ignem, continuo ut magno clamore trucidet:
 Ut calidis candens ferrum e fornacibus olim
 Stridit, ubi in gelidum propere demersimus imbrem.

Aridior porro si nubes accipit ignem,
 Uritur ingenti sonitu succensa repente:

Lauri-

Lauricomos ut si per monteis flamma vagetur,
 Turbine ventorum comburens impete magno.
 Nec res ulla magis, quam Phœbi Delphica laurus
 Terribili sonitu flamma crepitante crematur.

Denique sæpe geli multus fragor, atque ruina
 Grandinis, in magnis sonitum dat nubibus alte.
 Ventus enim cum confercit, franguntur in arcum
 Concreti montes nimborum, et grandine misti.

Fulgit item, nubes ignis cum femina multa
 Excussere suo concursu, seu lapidem si
 Percutiat lapis, aut ferrum, nam tum quoque lumen
 Exfilit, et claras scintillas diffusat ignis.

Sed tonitrum fit uti post auribus accipiamus,
 Fulgere quam cernant oculi, quia semper ad aureis
 Tardius adveniunt, quam visum quæ moveant res.
 Id licet hinc etiam cognoscere: cædere si quem
 Ancipiti videas ferro procul arboris auctum,
 Ante fit ut cernas ictum, quam plaga per aureis
 Det sonitum: sic fulgorem quoque cernimus ante
 Quam tonitrum accipimus, pariter qui mittitur igni,
 E simili causa, et concursu natus eodem.

Hoc etiam pacto volucris loca lumine tingunt
 Nubes, et tremulo tempestas impete fulgit.
 Ventus ubi invasit nubem, et versatus ibidem
 Fecit, ut ante, cavam, docui, spissescere nubem,
 Mobilitate sua ferviscit; ut omnia motu
 Percalescens vides ardescere: plumbea vero

Glans

Glans etiam longo cursu volvenda liquefcit.
 Ergo fervidus hic nubem cum percudit atram,
 Diffusat ardoris quasi per vim expressa repente
 Semina, quæ faciunt nictantia fulgura flammæ:
 Inde sonus sequitur, qui tardius adlicit aureis,
 Quam quæ perveniunt oculos ad lumina nostros.
 Scilicet hoc densis fit nubibus, et simul alte
 Exstructis aliis alias super impete miro.

Nec tibi fit fraudi, quod nos inferne videmus
 Quam sint lata magis, quam sursum exstructa quid ex-
 tent;
 Contemplator enim cum montibus adfimilata
 Nubila portabunt venti transversa per auras:
 Aut ubi per magnos monteis cumulata videbis
 Insuper esse aliis alia, atque urgere superna
 In statione locata sepultis undique ventis:
 Tum poteris magnas moleis cognoscere eorum,
 Speluncaſque velut faxis pendentibu' structas
 Cernere, quas venti cum, tempeſtate coorta,
 Complerunt, magno indignantur murmure clauſi
 Nubibus, in caveisſque ferarum more minantur:
 Nunc hinc, nunc illinc fremitus per nubila mittunt:
 Quærentesſque viam circumverſantur, et ignis
 Semina convolvunt e nubibus: atque ita cogunt
 Multa, rotantque cavis flammam fornacibus intus,
 Donec divolſa fulſerunt nube coruſci.

Hac etiam fit uti de cauſa mobilis ille

Devolet

Devolet in terram liquidi color aureus ignis,
 Semina quod nubeis ipſas permulta neceſſe'ſt
 Ignis habere: etenim cum ſunt humore ſine ullo,
 Flammeus eſt plerumque colos et ſplendidus ollis.
 Quippe etenim ſolis de lumine multa neceſſe'ſt
 Concipere, ut merito rubeant, igneiſque profundant.
 Haſce igitur cum ventus agens contruſit in unum,
 Compreſſitque locum cogens; expreſſa profundunt
 Semina, quæ faciunt flammæ fulgere colores.

Fulgit item, cum rareſcunt quoque nubila cœli.
 Nam cum ventus eas leviter diducit eunteis,
 Diſſolvitque, cadant ingratis illa neceſſe'ſt
 Semina, quæ faciunt fulgorem: tum ſine tetro
 Terrore, et ſonitu fulgit, nulloque tumultu.

Quod ſupereſt, quali natura prædita conſtent
 Fulmina, declarant icſtus, et inuſta vapore
 Signa, notæque graveis halantes ſulfuris auras.
 Ignis enim ſunt hæc, non venti ſigna, neque imbris.
 Præterea, per ſe accendunt quoque teſta domorum,
 Et celeri flamma dominantur in ædibus ipſis.
 Hunc tibi ſubtilem cum primis ignibus ignem
 Conſtituit natura minutis, mobilibusque
 Corporibus, cui nil omnino obſiſtere poſſit.
 Tranſit enim valide fulmen per ſepta domorum,
 Clamor uti, ac voces: tranſit per ſaxa, per æra:
 Et liquidum puncto facit æs in tempore, et aurum.
 Curat item ut vaſis integris vina repente

H h

Diffugiant;

Diffugiant; quia nimirum facile omnia circum
 Conlaxat, rareque facit lateramina vasis,
 Adveniens calor ejus ut insinuatur in ipsum, et
 Mobiliter solvens differt primordia vini:
 Quod solis vapor ætatem non posse videtur
 Efficere, usqueadeo pollens fervore corusco:
 Tanto mobilior vis, et dominantior hæc est.

Nunc ea quo pacto gignantur, et impete tanto
 Fiant, ut possint ictu discludere turreis,
 Disturbare domos, avellere tigna, trabeisque,
 Et monumenta virum demoliri, atque ciere,
 Exanimare homines, pecudes prosternere passim:
 Cætera de genere hoc qua vi facere omnia possint,
 Expediam, neque te in promissis plura morabor.

Fulmina gignier e crassis, alteque putandum' est
 Nubibus exstructis; nam cœlo nulla sereno,
 Nec leviter densis mittuntur nubibus unquam.
 Nam dubio procul hoc fieri manifesta docet res,
 Quod tunc per totum concrefcunt aera nubes
 Undique, uti tenebras omneis Acherunta reamur
 Liquisse, et magnas cœli compleffe cavernas:
 Usqueadeo tetra nimborum nocte coorta
 Impendent atræ formidinis ora superne,
 Cum commoliri tempestas fulmina cœptat.

Præterea, persæpe niger quoque per mare nimbus,
 Ut picis e cœlo demissum flumen, in undas
 Sic cadit, et fertur tenebris procul, et trahit atram

Fulminibus

Fulminibus gravidam tempestatem, atque procellis,
 Ignibus, ac ventis cumprimis ipse repletus:
 In terra quoque ut horrescant, ac tecta requirant.
 Sic igitur supera nostrum caput esse putandum' est
 Tempestatem altam: neque enim caligine tanta
 Obruerent terras, nisi inædificata superne
 Multa forent multis exemto nubila sole:
 Nec tanto possent hæc terras opprimere imbri,
 Flumina abundare ut facerent, camposque natare,
 Si non exstructis foret alte nubibus æther.

His igitur ventis, atque ignibus omnia plena
 Sunt; ideo passim fremitus, et fulgura fiunt:
 Quippe etenim supera docui, permulta vaporis
 Semina habere cavas nubeis; et multa necesse' est
 Concipere ex solis radiis, ardoreque eorum.
 Hic ubi ventus eas idem qui cogit in unum
 Forte locum quemvis, expressit multa vaporis
 Semina, seque simul cum eo commiscuit igni:
 Insinuatus ibi vortex versatur in alto,
 Et calidis acuit fulmen fornacibus intus.
 Nam duplici ratione accenditur; ipse sua nam
 Mobilitate calefcit, et e contagibus ignis.
 Inde ubi percaluit vis venti, vel gravis ignis,
 Impetus incessit: maturum tum quasi fulmen
 Percindit subito nubem, ferturque coruscis
 Omnia luminibus lustrans loca percitus ardor:
 Quem gravis insequitur sonitus, displosa repente

H h 2

Oppri-

Opprimere ut cœli videantur templa superne.
 Inde tremor terras graviter pertentat, et altum
 Murmura percurrunt cœlum: nam tota fere tum
 Tempestas concussa tremit, fremitusque moventur:
 Quo de concussu sequitur gravis imber, et uber,
 Omnis uti videatur in imbrem vertier æther,
 Atque ita præcipitans ad diluuiem revocare:
 Tantus discidio nubis, ventique procella,
 Mittitur ardenti sonitus cum provolat ictu.

Est etiam cum vis extrinsecus incita venti
 Incidit in validam maturò fulmine nubem:
 Quam cum percudit, extemplo cadit igneus ille
 Vortex, quod patrio vocitamus nomine fulmen.
 Hoc fit idem in parteis alias, quocunque tulit vis.

Fit quoque ut interdum venti vis missa sine igni,
 Ignescat tamen in spatio, longoque meatu,
 Dum venit, amittens in cursu corpora quædam
 Grandia, quæ nequeunt pariter penetrare per auras;
 Atque alia ex ipso conradens aere portat
 Parvula, quæ faciunt ignem commista volando:
 Non alia longe ratione, ac plumbea sæpe
 Fervida fit glans in cursu, cum multa rigoris
 Corpora dimittens ignem concepit in auris.

Fit quoque, ut ipsius plagæ vis excitet ignem,
 Frigida cum venti pepulit vis missa sine igni:
 Nimirum quia cum vehementi perculit ictu,
 Confluere ex ipso possunt elementa vaporis;

Et

Et simul ex illa, quæ tum res excipit ictum,
 Ut lapidem ferro cum cædimus, evolat ignis:
 Nec quod frigida vis sit ferri, hoc fecius illa
 Semina concurrunt calidi fulgoris ad ictum:
 Sic igitur quoque res accendi fulmine debet,
 Opportuna fuit si forte, et idonea flammis.
 Nec temere omnino plane vis frigida venti
 Esse potest, ex quo tanta vi immissa superne est:
 Quin prius in cursu si non accenditur igni,
 At tepesacta tamen veniat commista calore.

Mobilitas autem fit fulminis, et gravis ictus,
 Et celeri ferme pergunt sic fulmina lapsu:
 Nubibus ipsa quod omnino prius incita se vis
 Conligit, et magnum conamen sumit eundi.
 Inde, ubi non potuit nubes capere impetis auctum,
 Exprimitur vis, atque ideo volat impete miro,
 Ut validis quæ de tormentis missa feruntur.

Adde quod e parvis, ac lævibus est elementis:
 Nec facile est tali naturæ obistere quicquam:
 Inter enim fugit, ac penetrat per rara viarum.
 Non igitur multis offensibus in remorando
 Hæsitat: hanc ob rem celeri volat impete labens.

Deinde, quod omnino natura pondera deorsum
 Omnia nituntur: cum plaga sit addita vero,
 Mobilitas duplicatur, et impetus ille gravescit,
 Ut vehementius, et citius, quæcunque morantur
 Obvia, discutiat plagis, itinerque sequatur.

Denique,

Denique, quod longo venit impete, fumere debet
 Mobilitatem, etiam atque etiam quæ crescit eundo,
 Et validas auget vireis, et roborat ictum.
 Nam facit, ut, quæ sint illius semina cunque,
 E regione locum quasi in unum cuncta ferantur,
 Omnia cunjiciens in eum volventia cursum.
 Forfan et ex ipso veniens trahat aere quædam
 Corpora, quæ plagis intendunt mobilitatem.
 Incolumeisque venit per res, atque integra transit
 Multa, foraminibus liquidis quia travolat ignis.
 Multaque perfringit, cum corpora fulminis ipsa
 Corporibus rerum inciderint, qua texta tenentur.

Diffolvit porro facile æs, aurumque repente
 Conservefacit; e parvis quia facta minute
 Corporibus vis est, et lævibus ex elementis,
 Quæ facile infinuantur, et infinuata repente
 Diffolvunt nodos omneis, et vincla relaxant.

Autumnoque magis stellis fulgentibus alta
 Concutitur cæli domus undique, totaque tellus;
 Et cum tempora se veris florentia pandunt.
 Frigore enim defunt ignes, ventique calore
 Deficiunt, neque sunt tam denso corpore nubes.
 Inter utrumque igitur cum cæli tempora constant,
 Tum variæ causæ concurrunt fulminis omnes.
 Nam fretus ipse anni permiscet frigus, et æstum:
 Quorum utrumque opus est fabricanda ad fulmina
 nobis,

Ut

Ut discordia fit rerum, magnoque tumultu
 Ignibus, et ventis furibundus fluctuet aer.
 Prima caloris enim pars, et postrema rigoris,
 Tempus id est vernum: quare pugnare necesse est
 Dissimiles inter se res, turbareque mistas.
 Et calor extremus primo cum frigore mistus
 Volvitur, autumnus quod fertur nomine tempus.
 Hic quoque conflagunt hiemes æstatibus acres.
 Propterea sunt hæc bella anni nominanda:
 Nec mirum est in eo si tempore plurima fiunt
 Fulmina, tempestatque cietur turbida cælo,
 Ancipiti quoniam bello turbatur utrinque,
 Hinc flammis, illinc ventis, humoreque misto.

Hoc est igniferi naturam fulminis ipsam
 Perspicere, et qua vi faciat rem quamque videre:
 Non Tyrrhena retro volventem carmina frustra
 Indicia occultæ divum perquirere mentis,
 Unde volans ignis pervenerit, aut in utram se
 Verterit hic partem, quo pacto per loca septa
 Infingarit, et hinc dominatus ut extulerit se,
 Quidve nocere queat de cælo fulminis ictus.

Quod si Jupiter atque alii fulgentia divi
 Terrifico quatiunt sonitu cœlestia templa,
 Et jaciunt igneis, quo cuique est cumque voluptas,
 Cur, quibus incautum scelus averfabile cumque est,
 Non faciunt, icti flammam ut fulguris halent
 Pectore perfixo, documen mortalibus acre?

Et

Et potius nullæ sibi turpis conscium rei
 Volvitur in flammis innoxius, inque peditur,
 Turbine cœlesti subito conreptus et igni?

Cur etiam loca sola petunt, frustra que laborant?
 An con brachia suefaciunt, firmantque lacertos?
 In terra que Patris cur telum perpetiuntur
 Obtundi? cur ipse finit, neque parcat in hosteis?

Denique, cur nunquam cœlo jactat undique puro
 Jupiter in terras fulmen, sonitusque profundit?
 An simul ac nubes succedere, ipse in eas tum
 Descendit prope ut hinc teli determinet ictus?
 In mare qua porro mittit ratione? quid undas
 Arguit, et liquidam molem, camposque natantes?

Præterea, si vult caveamus fulminis ictum,
 Cur dubitat facere, ut possimus cernere missum?
 Si nec opinanteis autem vult opprimere igni,
 Cur tonat ex illa parte, ut vitare queamus?
 Cur tenebras ante, et fremitus, et murmura concit?
 Et simul in multas parteis qui credere possis
 Mittere? an hoc ausis nunquam contendere factum,
 Ut fierent ictus uno sub tempore plures?
 At sæpe 'st numero factum, fierique necesse 'st,
 Ut pluere in multis regionibus, et cadere imbreis,
 Fulmina sic uno fieri sub tempore multa.

Postremo, cur sancta Deum delubra, suasque
 Discutit infesto præclaras fulmine sedes,
 Et bene facta Deum frangit simulacra? suisque

Demit

Demit imaginibus violento vulnere honorem?
 Altaque cur plerumque petit loca? plurimaque hujus
 Montibus in summis vestigia cernimus ignis?

Quod superest, facile 'st ex his cognoscere rebus,
 Πρησιῆρας Graii quos ab re nominatarunt,
 In mare qua missi veniant ratione superne.
 Nam fit, ut interdum tranquam demissa columna
 In mare de cœlo descendat, quam freta circum
 Ferviscunt graviter spirantibus incita flabris:
 Et quæcunque in eo tum sunt deprensa tumultu
 Navigia, in summum veniunt vexata periculum.
 Hoc fit, ubi interdum non quit vis incita venti
 Rumpere, quam cœpit, nubem; sed deprimit, ut fit
 In mare de cœlo tranquam demissa columna
 Paullatim, quasi quid pugno, brachii que superne
 Conjectu tradatur, et extendatur in undas:
 Quam cum discidit, hinc prorumpitur in mare venti
 Vis, et fervorem mirum concinnat in undis.
 Versabundus enim turbo descendit, et illam
 Deducit pariter lento cum corpore nubem.
 Quam simul ac gravidam detrusit ad æquora ponti,
 Ille in aquam subito totum se immittit, et omne
 Excitat ingenti sonitu mare fervere cogens.

Fit quoque, ut involvat venti se nubibus ipse
 Vortex conradens ex aere semina nubis,
 Et quasi demissum cœlo præstera imitetur.
 Hic ubi se in terras demisit, dissolvitque,

I i

Turbinis

Turbinis immanem vim provomit, atque procellæ.
Sed quia fit raro omnino, monteisque necesse est
Officere in terris; apparet crebrius idem
Prospectu maris in magno, cœloque patenti.

Nubila concrefcunt, ubi corpora multa volando
Hoc super in cœli spatium coiere repente
Asperiora, modis quæ possint indupedita
Exiguus, tamen inter se comprehensa teneri.
Hæc faciunt primum parvas consistere nubes;
Inde ea comprehendunt inter se, conque gregantur,
Et conjungendo crescunt, ventisque feruntur
Usque adeo, donec tempestas sæva coorta est.

Fit quoque uti montis vicina cacumina cœlo
Quam sint quæque magis, tanto magis edita fument
Assidue fulvæ nubis caligine crassa;
Propterea, quia cum consistunt nubila primum,
Ante videre oculi quam possint tenuia, venti
Portantes cogunt ad summa cacumina montis.
Hic demum fit, uti turba majore coorta,
Condensa, ac stipata simul cernantur, et udo
Vertice de montis videantur surgere in æthram.

“ Nam loca declarat sursum ventosa patere
“ Res ipsa, et sensus, monteisque cum ascendimus altos.

Præterea, permulta mari quoque tollere toto
Corpora naturam, declarant littore vestes
Suspensæ, cum concipiunt humoris adhæsum.
Quo magis ad nubes augendas multa videntur

Posse

Posse quoque e falso confurgere momine ponti.

“ Nam ratio cum sanguine abest humoribus omnis.

Præterea, fluviis ex omnibus, et simul ipsa
Surgere de terra nebulas, æstumque videmus:
Quæ velut halitus, hinc ita sursum expressa feruntur,
Suffunduntque sua cœlum caligine, et altas
Sufficiunt nubes paulatim conveniundo.
Urget enim quoque signiferi super ætheris æstus,
Et quasi densendo subtextit cærulea nimbis.

Fit quoque, ut hunc veniant in cœtum extrinsecus illa
Corpora, quæ faciunt nubes, nimbosque volanteis.
Innumerabilem enim numerum, summamque profundi
Esse infinitam docui: quantaque volarent
Corpora mobilitate, ostendi, quamque repente
Immemorable per spatium transire solerent.
Haud igitur mirum est, si parvo tempore sæpe
Tam magnos monteisque tempestas, atque tenebræ
Cooperiant maria, ac terras, impensa superne.
Undique quandoquidem per caulas ætheris omneis,
Et quasi per magni circum spiracula mundi
Exitus, introitusque elementis redditus extat.

Nunc age, quo pacto pluvius concrefcatur in altis
Nubibus humor, et in terras demissus ut imber
Decidat, expediam. Primum jam semina aquai
Multa simul vincam confurgere nubibus ipsis
Omnibus ex rebus, pariterque ita crescere utrasque,
Et nubes, et aquam, quæcunque in nubibus extat,

I i 2

Ut

Ut pariter nobis corpus cum sanguine crescit,
Sudor item atque humor quicumque est denique mem-
bris.

Concipiunt etiam multum quoque sæpe marinum
Humorem, veluti pendentia vellera lanæ,
Cum supera magnum venti mare nubila portant.
Consimili ratione ex omnibus annibus humor
Tollitur in nubis: quo cum bene femina aquarum
Multa modis multis convenere undique adaucta:
Confertæ nubes vi venti mittere certant
Dupliciter: nam vis venti contrudit, et ipsa
Copia nimborum, turba majore coorta,
Urget, et e supero premit, ac facit effluere imbreis.

Præterea, cum rarefcunt quoque nubila ventis,
Aut dissolvuntur solis super ic̄ta calore;
Mittunt humorem pluvium, stillantque, quasi igni
Cera super calido tabescens multa liquefcant.

Sed vehemens imber fit, ubi vehementer utroque
Nubila vi cumulata premuntur, et impete venti.

At retinere diu pluvix, longumque morari
Consuerunt, ubi multa fuerunt femina aquarum;
Atque aliis aliæ nubes, nimbique rigantes
Insuper, atque omni volgo de parte feruntur;
Terraque cum fumans humorem tota rehalat.

Hinc ubi sol radiis tempestatem inter opacam
Adversa fulsit nimborum aspergine contra:
Tum color in nigris existit nubibus arqui.

Cætera,

Cætera, quæ sursum crescent, sursumque creantur,
Et quæ concrefcunt in nubibus omnia, prorsum
Omnia, nix, venti, grando, gelidæque pruinx,
Et vis magna geli, magnum duramen aquarum,
Et mora, quæ fluvios passim refrænat eunteis:
Perfacil' est tamen hæc reperire, animoque videre,
Omnia quo pacto fiant, quareve creentur,
Cum bene cognoris, elementis reddita quæ sint.

Nunc age, quæ ratio terrai motibus extet,
Percipe: et in primis terram fac ut esse rearis
Subter item, ut supera' sit; ventis, atque undique plenam
Speluncis, multosque lacus multasque lacunas
In gremio gerere, et rupeis, deruptaque faxa:
Multaque sub tergo terrai flumina tecta
Volvere vi fluctus, submerfaque faxa putandum' sit:
Undique enim similem esse sui, res postulat ipsa.

His igitur rebus subjunctis, suppositisque;
Terra superne tremit magnis concussa ruinis
Subter, ubi ingenteis speluncas subruit ætas:
Quippe cadunt toti montes, magnoque repente
Concussu, late differpunt inde tremores:
Et merito, quoniam plaustris concussa tremiscunt
Tecta viam propter non magno pondere tota.
Nec minus exsultant, ubi currus fortis equum vis
Ferratos utrinque rotarum succutit orbeis.

Fit quoque, ubi magnas in aquæ, vastasque lacunas
Gleba vetustate e terra provolvitur ingens,

Ut

Ut jactetur aqua, et fluctu quoque terra vacillet:
 Ut vas in terra non quit constare, nisi humor
 Destitit in dubio fluctu jactarier intus.

Præterea, ventus cum per loca subcava terræ
 Conlectus parti ex una procumbit, et urget
 Obnixus magnis speluncas viribus altas;
 Incumbit tellus, quo venti prona premit vis:
 Tum, supera terram quæ sunt exstructa domorum,
 Ad cælumque magis quanto sunt edita quæque,
 Inclinata minent in eandem prodita partem,
 Protractæque trabes impendent ire paratæ,
 Et metuunt magni naturam credere mundi
 Exitiale aliquod tempus, clademque manere,
 Cum videant tantam terrarum incumbere molem.
 Quod nisi respirent venti, non ulla refrænet
 Res, neque ab exitio possit reprendre eunteis:
 Nunc quia respirant alternis, inque gravescunt,
 Et quasi conlecti redeunt, ceduntque repulsi;
 Sæpius hanc ob rem minitatur terra ruinas,
 Quam facit: inclinatur enim, retroque recellit,
 Et recipit prolapsa suas se in pondere sedeis:
 Hac igitur ratione vacillant omnia tecta,
 Summa magis mediis, media imis, ima perhilum.

Est hæc ejusdem quoque magni causa tremoris,
 Ventus ubi, atque animæ subito vis maxima quædam,
 Aut extrinsecus, aut ipsa a tellure coorta
 In loca se cava terrai conjecit, ibique

Speluncas

Speluncas inter magnas fremit ante tumultu:
 Versabundaque portatur, post incita cum vis;
 Exagitata foras erumpitur, et simul artam
 Diffidens terram magnum concinnat hiatum:
 In Tyria Sidone quod accidit, et fuit Ægis
 In Peloponneso: quas exitus hic animai
 Disturbat urbeis, et terræ motus obortus!
 Multaque præterea ceciderunt mœnia magnis
 Motibus in terris, et multæ per mare pessum
 Subsedere suis pariter cum civibus urbes.
 Quod nisi prorumpit, tamen impetus ipse animai
 Et fera vis venti per crebra foramina terræ
 Dispertitur, ut horror; et incutit inde tremorem:
 Frigus uti nostros penitus cum venit in artus,
 Concutit invitos cogens tremere atque moveri.
 Ancipiti trepidant igitur terrore per urbeis:
 Tecta superne timent, metuunt inferne, cavernas
 Terrai ne dissolvat natura repente:
 Neu distracta suum late dispandat hiatum;
 Idque suis confusa velit complere ruinis.

Proinde licet, quamvis cælum terramque reantur
 Incorrupta fore æternæ mandata saluti;
 Attamen interdum præsens vis ipsa pericli
 Subditat hunc stimulum quadam de parte timoris,
 Ne pedibus raptim tellus subtracta feratur
 In barathrum, rerumque sequatur prodita summa
 Funditus, et fiat mundi confusa ruina.

Nunc

Nunc ratio reddunda, augmen cur nesciat æquor.
 Principio, mare mirantur non reddere majus
 Naturam, quo tantu' fuit decursus aquarum,
 Omnia quo veniant ex omni flumina parte.
 Adde vagos imbreis, tempestatefque volanteis;
 Omnia quæ maria, ac terras sparguntque, rigantque.
 Adde suos fonteis: tamen ad maris omnia summam
 Guttai vix instar erunt unius ad augmen:
 Quo minus est mirum, mare non augescere magnum.

Præterea, magnam sol partem detrahit æstu.
 Quippe videmus enim vesteis humore madenteis
 Exficcare suis radiis ardentibus solem.
 At pelage multa, et late substrata videmus.
 Proinde licet quamvis ex uno quoque loco sol
 Humoris parvam delibet ab æquore partem;
 Largiter in tanto spatio tamen auferet undis.

Tum porro venti magnam quoque tollere partem
 Humoris possunt verrentes æquora ponti:
 Una nocte vias quoniam per sæpe videmus
 Siccari, mollisque luti concrefcere cruftas.

Præterea, docui multum quoque tollere nubeis
 Humorem magno conceptum ex æquore ponti,
 Et passim toto terrarum spargere in orbe,
 Cum pluit in terris, et venti nubila portant.

Postremo, quoniam raro cum corpore tellus
 Est, et conjunctas oras maris undique cingit;
 Debet, ut in mare de terris venit humor aquai,

In

In terras itidem manare ex æquore falso:
 Per colatur enim virus, retroque remanat
 Materies humoris, et ad caput amnibus omnis
 Confluit: inde super terras redit agmine dulci,
 Qua via facta semel liquido pede detulit undas.

Nunc ratio quæ fit, per fauceis montis ut Ætnæ
 Exspirent ignes interdum turbine tanto,
 Expediam: neque enim media de clade coorta
 Flammæ tempeftas Siculum dominata per agros
 Finitimis ad se convertit gentibus ora,
 Fumida cum cœli scintillare omnia templa
 Cernentes pavida complebant pectora cura,
 Quid moliretur rerum natura novarum.

Hifce tibi rebus late 'ft, alteque videndum,
 Et longe cunctas in parteis dispiciendum,
 Ut reminiscaris, summam rerum esse profundam,
 Et videas, cœlum summai totius unum
 Quam fit parvula pars, et quam multesima constet:
 Et quota pars homo terrai fit totius unus.
 Quod bene propositum si plane contueare,
 Ac videas plane; mirari multa relinquant.

Num quis enim nostrum miratur, si quis in artus
 Accepit calido febrim fervore coortam,
 Aut alium quemvis morbi per membra dolorem?
 Obturgescit enim subito pes, arripit acer
 Sæpe dolor denteis, oculos invadit in ipsos:
 Existit sacer ignis, et urit corpore serpens

K k

Quam-

Quamcunque arripuit partem, repitque per artus;
 Nimirum, quia sunt multarum semina rerum:
 Et fatis hæc tellus nobis cœlumque mali fert,
 Unde queat vis immensi procrefcere morbi.
 Sic igitur toti cœlo, terræque putandum'ft
 Ex infinito fatis omnia suppeditare,
 Unde repente queat tellus concuffa moveri,
 Perque mare, et terras rapidus percurrere turbo,
 Ignis abundare ætnæus, flammefcere cœlum.
 Id quoque enim fit, et ardefcunt cœlestia templa,
 Ut tempeftates pluvix graviore coortu
 Sunt, ubi forte ita fe tetulerunt femina aquarum.

At nimis eft ingens incendi turbidus ardor.

Scilicet, et fluvius, qui non eft, maximus eii'ft
 Qui non ante aliquem majorem vidit: et ingens
 Arbor, homoque videtur: et omnia de genere omni,
 Maxima quæ vidit quisque, hæc ingentia fingit:
 Cum tamen omnia cum cœlo, terraque, marique
 Nil fint ad fummam fummai totius omnem.

Nunc tamen, illa modis quibus inritata repente
 Flamma foras vastis ætnæ fornacibus efflet,
 Expediam. Primum totius fubcava montis
 Eft natura, fere filicum fuffulta cavernis:
 Omnibus eft porro in fpeluncis ventus et aer.
 Ventus enim fit, ubi eft agitando percitus aer.
 Hic ubi percaluit, calefecitque omnia circum
 Saxa furens, qua contingit, terramque, et ab ollis

Excuffit

Excuffit calidum flammis velocibus ignem:
 Tollit fe, ac rectis ita faucibus ejicit alte,
 Funditque ardorem longe, longèque favillam
 Differt, et crassa volvit caligine fumum:
 Extruditque fimul mirando pondere faxa:
 Ne dubites, quin hæc animai turbida fit vis.

Præterea, magna ex parti mare montis ad ejus
 Radices frangit fluctus, æftumque reforbet.
 Ex hoc ufque mari fpeluncæ montis ad altas
 Perveniunt fubter fauceis: hac ire fatendum'ft,
 " Et penetrare mari penitus res cogit aperto,
 Atque efflare foras, ideoque extollere flammæ,
 Saxaque fubjectare, et arenæ tollere nimbos.
 In fummo funt ventigeni Crateres, ut ipfi
 Nomitant, nos quas fauceis perhibemus, et ora.

Sunt aliquot quoque res, quarum unam dicere caufam
 Non fatis eft, verum plureis, unde una tamen fit.
 Corpus ut exanimum fi quod procul ipfe jacere
 Confpicias hominis; fit ut omneis dicere caufas
 Conveniat lethi, dicatur ut illius una.
 Nam neque cum ferro, neque frigore vincere poffis
 Interiiffe, neque a morbo, neque forte veneno:
 Verum aliquid genere efle ex hoc, quod concio dicat,
 Scimus: item in multis hoc rebus dicere habemus.

Nilus in æftati crefcit, campisque redundat
 Unicus in terris Ægypti totius amnis.
 Is rigat Ægyptum medium per fæpe calorem,

K k 2

Aut

Aut quia sunt æstate Aquilones ostia contra
Anni tempore eo, quo Etesia flabra feruntur;
Et contra fluvium flantes remorantur, et undas
Cogentes fursus replent, coguntque manere.

Nam dubio procul hæc adverso flabra feruntur
Flumine, quæ gelidis a stellis axis aguntur.

Ille ex æstifera parti venit amnis ab austro
Inter nigra virum, percoctaque sæcla calore,
Exoriens penitus media ab regione diei.

Est quoque, uti possit magnus congestus arenæ
Fluctibus adversis oppilare ostia contra,
Cum mare permotum ventis ruit intus arenam.

Quo fit uti pacto liber minus exitus amni,
Et proclivus item fiat minus impetus undis.

Fit quoque, uti pluvix forsan magis ad caput ejus
Tempore eo fiant, quo etesia flabra aquilonum
Nubila conjiciunt in eas tunc omnia parteis.

Scilicet ad mediam regionem ejecta diei
Cum convenerunt, ibi ad altos denique monteis
Contrusæ nubes coguntur, vique premuntur.

Forfit et Æthiopum penitus de montibus altis
Crescat, ubi in campos albas descendere ningueis
Tabificis subigit radiis sol omnia lustrans.

Nunc age, Avena tibi quæ sint loca cumque lacus-
que,

Expeditam, quali natura prædita consent.

Principio, quod Avena vocantur, nomen id ab re

Impositum

Impositum est, quia sunt avibus contraria cunctis,
E regione ea quod loca cum advenere volantes,
Remigii oblitæ pennarum vela remittunt,
Præcipitesque cadunt molli cervice profusæ
In terram, si forte ita fert natura locorum,
Aut in aquam, si forte lacus substratus Averno est.
Qualis apud Cumas locus est montemque Vesevum,
Oppleti calidis ubi fumant fontibus auctus.

Est et Athenæis in mœnibus, arcis in ipso
Vertice, Palladis ad templum Tritonidos almæ,
Quo nunquam pennis appellunt corpora raucæ
Cornices, non cum fumant altaria donis:
Usqueadeo fugitant non iras Palladis acreis
Pervigili causa, Graium ut cecinere poetæ:
Sed natura loci hoc opus efficit ipsa sua vi.

In Syria quoque fertur item locus esse, videri,
Quadrupedes quoque quo simul ac vestigia primum
Intulerint, graviter vis cogat concidere ipsa,
Manibus ut si sint divis maectata repente.
Omnia quæ naturali ratione geruntur,
Et quibus e causis fiant, apparet origo:
Janua ne his Orci potius regionibus esse
Credatur postea, hinc animas Acheruntis in oras
Ducere forte deos Maneis inferne reamur:
Naribus alipedes ut cervi sæpe putantur
Ducere de latebris serpentina sæcla ferarum.
Quod procul a vera quam sit ratione repulsum,

Percipe:

Percipe: namque ipsa de re nunc dicere conor.

Principio hoc dico, quod dixi sæpe quoque ante,
In terra cujusque modi rerum esse figuras:

Multa, homini quæ sunt vitalia: multa morbos

Incutere, et mortem quæ possint accelerare:

Et magis esse aliis alias animantibus aptas

Res ad vitai rationem, ostendimus ante,

Propter dissimilem naturam, dissimileisque

Texturas inter sese, primasque figuras:

Multa meant inimica per aureis, multa per ipfas

Infinuant nareis infesta atque aspera odore:

Nec sunt multa parum tactu vitanda, nec autem

Aspectu fugienda, saporeque tristia quæ sint.

Deinde videre licet quam multæ sint homini res

Acriter infesto sensu, spurcæque, gravesque.

Arboribus primum certis gravis umbra tributa' est,

Usqueadeo, capitis faciant ut sæpe dolores,

Si quis eas subter jacuit prostratus in herbis.

Est etiam in magnis Heliconis montibus arbor

Floris odore hominem tetra consueta necare.

Scilicet hæc ideo terris ex omnia surgunt

Multa modis multis multarum femina rerum,

Quod permista gerit tellus, discretaque tradit.

Nocturnumque recens extinctum lumen, ubi acri

Nidore offendit nareis consopit ibidem,

Dejicere ut pronos qui morbus sæpe fœvit.

Castoreoque gravi mulier sopita recumbit,

Et

Et manibus nitidum teneris opus effluit eii,
Tempore eo si odorata' est, quo menstrua solvit.

Multaque præterea languentia membra per artus
Solvunt, atque animam labefactant sedibus intus.

Denique, si in calidis etiam cunctere lavacris,
Plenior et folio in fueris ferventis aquai:

Quam facile in medio fit uti des sæpe ruinas?

Carbonumque gravis vis, atque odor insinuatur

Quam facile in cerebrum, nisi aquam præcepimus ante?

At cum membra hominis percepit fervida febris,

Tum fit odor vini plagæ mactabilis instar.

Nonne vides etiam terra quoque sulfur in ipfas

Gignier? et tetra concrefcere odore bitumen?

Denique ubi argenti venas, auri que sequuntur,

Terrai penitus scrutantes abdita ferro:

Qualeis exspirat scaptacula subter odores?

Quidve mali fit ut exhalent aurata metalla?

Quas hominum reddunt facies? qualeisque colores?

Nonne vides, audisve perire in tempore parvo

Quam soleant, et quam vitai copia desit,

Quos opere in tali cohibet vis magna? necesse' est

Hos igitur tellus omneis exæstuet æstus,

Expiretque foras in aperta, promptaque cœli.

Sic et Averna loca alitibus summittere debent

Mortiferam vim, de terra quæ surgit in auras,

Ut spatium cœli quadam de parte venenet;

Quo simul ac primum pennis delata sit ales,

Impediatur

Impediatur ibi cæco conrepta veneno,
 Ut cadat e regione loci, qua dirigit æstus:
 Quo cum conruit, hæc eadem vis illius æstus,
 Reliquias vitæ membris ex omnibus aufert.
 Quippe etenim primo quasi quendam conciet æstum:
 Posterius fit, uti cum jam cecidere veneni
 In fonteis ipsos, ibi fit quoque vita vomenda,
 Propterea quod magna mali fit copia circum.

Fit quoque ut interdum vis hæc, atque æstus Averni,
 Aera, qui inter aveis cunque est terramque locatus,
 Discutiat, prope uti locus hinc linqatur inanis:
 Cujus ubi e regione loci venire volanteis,
 Claudicat extemplo pennarum nisus inanis;
 Et conamen utrinque alarum proditur omne.
 Hic ubi nictari nequeunt, insistereque alis,
 Scilicet in terram delabi pondere cogit
 Natura; et vacuum prope jam per inane jacentes
 Dispergunt animas per caulas corporis omneis.

Frigidior porro in puteis æstate fit humor,
 Rarefcit quia terra calore, et femina siqua
 Forte vaporis habet, propere dimittit in auras.
 Quo magis est igitur tellus affecta calore,
 Hoc fit frigidior, qui in terra est abditus, humor.
 Frigore cum premitur porro omnis terra, coitque,
 Et quasi concrefcit; fit scilicet, ut coeundo
 Exprimat in puteos, siquem gerit ipsa, calorem.

Est apud Ammonis fanum fons luce diurna

Frigidus,

Frigidus, at calidus nocturno tempore fertur:
 Hunc homines fontem nimis admirantur, et acri
 Sole putant subter terras ferviscere raptim,
 Nox ubi terribili terras caligine textit:
 Quod nimis a vera est longe ratione remotum:
 Quippe ubi sol nudum contrectans corpus aquai,
 Non quierit calidum supera de reddere parte,
 Cum superum lumen tanto fervore fruatur:
 Qui queat hic subter tam crasso corpore terram,
 Percoquere humorem, et calido fociare vaporibus?
 Præsertim cum vix possit per septa domorum
 Insinuare suum radiis ardentibus æstum?
 Quæ ratio est igitur? nimirum terra magis quod
 Rara tenet circum hunc fontem, quam cætera tellus.
 Multaque sunt ignis prope semina corpus aquai.
 Hinc ubi roriferis terram nox obruit umbris:
 Extemplo subter frigescit terra, coitque.
 Hac ratione fit, ut, tanquam compressa manu fit,
 Exprimat in fontem, quæ semina cumque habet ignis,
 Quæ calidum faciunt laticis tactum atque saporem.
 Inde ubi sol radiis terram dimovit obortis,
 Et rarefcit calido miscente vapore:
 Rursus in antiquas redeunt primordia sedeis
 Ignis, et in terram cedit calor omnis aquai:
 Frigidus hanc ob rem fit fons in luce diurna.

Præterea, solis radiis jactatur aquai
 Humor, et in luci tremulo rarefcit ab æstu:

L I

Propterea

Propterea fit uti quæ semina cunque habet ignis,
Dimittat: quasi sæpe gelum, quod continet in se,
Mittit, et exoluit glaciem, nodosque relaxat.

Frigidus est etiam fons, supra quem sita sæpe
Stupa jacit flammæ concepto protinus igni:
Tedaque consimili ratione accensa per undas
Conlucet, quocunque natans impellitur auris:
Nimirum quia sunt in aqua permulta vaporis
Semina, de terraque necesse est funditus ipsa
Ignis corpora per totum confurgere fontem,
Et simul exspirare foras, exireque in auras,
Non tam viva tamen, calidus queat ut fieri fons.

Præterea, dispersa foras erumpere cogit
Vis per aquam subito, sursumque ea conciliari:
Quod genus endo mari spirat fons, dulcis aqua
Qui scatit, et falsas circum se dimovet undas:
Et multis aliis præbet regionibus æquor
Utilitatem opportunam sitientibus nautis,
Quod dulcis inter falsas intervomit undas.
Sic igitur per eum possunt erumpere fontem,
Et scatere illa foras in stupam semina: quo cum
Conveniunt, aut cum tedai corpori adhærent,
Ardescunt facile extemplo; quia multa quoque in se
Semina habent ignis stupæ tedæque tenentes.

Nonne vides etiam, nocturna ad lumina Lychnum
Nuper ubi extinctum admoveas, accendier ante
Quam tetigit flammam? tedamque pari ratione?

Multaque

Multaque præterea, prius ipso tacta vapore
Eminus ardescunt, quam cominus imbuat ignis.
Hoc igitur fieri quoque in illo fonte putandum est.

Quod superest, agere incipiam quo fœdere fiat
Naturæ, lapis hic ut ferrum ducere possit,
Quem Magneta vocant patrio de nomine Graii,
Magnetum quia fit patriis in finibus ortus.

Hunc homines lapidem mirantur, quippe catenam
Sæpe ex annellis reddit pendentibus ex se.
Quinque etenim licet interdum, pluresque videre
Ordine demissos levibus jactarier auris,
Unus ubi ex uno dependet subter adhærens;
Ex alioque alius lapidis vim, vinclaque noscit:
Usqueadeo permanenter vis pervolet ejus.

Hoc genus in rebus firmandum est multa prius, quam
Ipsius rei rationem reddere possis;
Et nimium longis ambagibus est adeundum:
Quo magis attentas aureis, animumque reposco.

Principio, omnibus a rebus, quascunque videmus,
Perpetuo fluere, ac mitti, spargique necesse est
Corpora, quæ feriant oculos, visumque laceffant:
Perpetuoque fluunt certis ab rebus odores,
Frigus ut a fluviis, calor a sole, æstus ab undis
Æquoris exesor mœrorum littora propter:
Nec varii cessant sonitus manare per aures.
Denique in os falsi venit humor sæpe saporis,
Cum mare versamur propter; dilutaque contra

L 1 2

Cum

Cum tuimur misceri absinthia, tangit amaror:
 Usqueadeo omnibus ab rebus res quæque fluenter
 Fertur, et in cunctas dimittitur undique parteis:
 Nec mora, nec requies inter datur ulla fluendi,
 Perpetuo quoniam sentimus, et omnia semper
 Cernere, odorari licet, et sentire sonorem.

Nunc omnes repetam quam raro corpore sint res,
 Commemorare, quod in primo quoque carmine claret.
 Quippe etenim, quamquam multas hoc pertinet ad res
 Noscere, cum primis hanc ad rem protinus ipsam,
 Qua de differere aggredior, firmare necesse est,
 Nil esse in promptu, nisi mistum corpus Inani.

Principio fit, ut in speluncis faxa superna
 Sudent humore, et guttis manantibu' stillent:
 Manat item nobis e toto corpore sudor,
 Crescit barba, pilique per omnia membra, per artus
 Diditus in venas cibus omneis, auget, alitque
 Corporis extremas quoque parteis, unguiculosque.
 Frigus item transire per æs, calidumque vaporem
 Sentimus: sentimus item transire per aurum,
 Atque per argentum, cum pocula plena tenemus.
 Denique per dissepta domorum faxea voces
 Pervolitant, permanat odos, frigusque, vaposque
 Ignis: quin ferri quoque vim penetrare suevit,
 Undique qua circum corpus lorica coercet,
 Morbida vis quæcunque extrinsecus insinuatur.
 Et tempestates terra cœloque coortæ

E

E cœlo emotæ terraque repente faceffunt,
 Quandoquidem nihil est, non raro corpore nexum.

Huc accedit, uti non omnia, quæ jaciuntur
 Corpora cunque ab rebus, eodem prædita sensu,
 Atque eodem pacto rebus sint omnibus apta.
 Principio, terram sol excoquit, et facit are:
 At glaciem dissolvit, et altis montibus alte
 Extructas ningueis radiis tabescere cogit:
 Denique cera liquefcit in ejus posta vapore;
 Ignis item liquidum facit æs, aurumque resolvit:
 At coria, et carnem trahit, et conducit in unum.
 Humor aquæ porro ferrum condurat ab igni;
 At coria, et carnem mollit durata calore:
 Barbigeras oleaster eo juvat usque capellas,
 Diffluat ambrosia quasi vero, et nectare tinctus:
 At nihil est, homini fronde hac quod amarius extet.
 Denique amaracinum fugitat fus, et timet omne
 Unguentum; nam, fetigeris subus acre venenum est,
 Quod nos interdum tanquam recreare videtur.
 At contra nobis cœnum teterrima cum sit
 Spurcicies, eadem subus, hæc res munda videtur,
 Infatiabiliter toti ut volvantur ibidem.

Hoc etiam superest, ipsa quam dicere de re
 Aggredior, quod dicendum prius esse videtur.
 Multa foramina cum variis sint reddita rebus,
 Dissimili inter se natura prædita debent
 Esse, et habere suam naturam quæque, viasque;

Quippe

Quippe etenim varii sensus animantibus infunt,
 Quorum quisque suam proprie rem percipit in se.
 Nam penetrare alia sonitus, aliaque saporem
 Cernimus e succis, alia nidoris odores,
 Propter dissimilem naturam, textaque rerum:
 Præterea manare aliud per saxa videtur;
 Atque aliud per ligna; aliud transire per aurum;
 Argentoque foras aliud, vitroque meare.
 Nam fluere hac species, illac calor ire videtur,
 Atque aliis aliud citius transmittere eadem.
 Scilicet id fieri cogit natura viarum,
 Multimodis varians, ut paullo ostendimus ante.
 Quapropter bene ubi hæc confirmata atque locata
 Omnia constiterint nobis præposta, parata:
 Quod superest, facile hinc ratio reddetur, et omnis
 Causa patefiet, quæ ferri pelliciat vim.

Principio, fluere e lapide hoc permulta necesse est
 Semina, five æstum, qui discutit aera plagis,
 Inter qui lapidem, ferrumque est cunque locatus.
 Hoc ubi inanitur spatium, multusque vacet
 In medio locus: extemplo primordia ferri
 In vacuum prolapsa cadunt conjuncta, fit utque
 Annulus ipse sequatur, eatque ita corpore toto.
 Nec res ulla magis primoribus ex elementis
 Indupedita suis arcte connexa cohæret,
 Quam validi ferri naturæ frigidus horror.
 Quo minus est mirum, quod paullo diximus ante,
Corpora

Corpora si nequeunt de ferro plura coorta
 In vacuum ferri, quin annulus ipse sequatur:
 Quod facit, et sequitur donec pervenit ad ipsum
 Jam lapidem, cæcisque in eo compagibus hæfit.
 Hoc fit item cunctas in parteis, unde vacet
 Cunque locus, five ex transverso, five superne:
 Corpora continuo in vacuum vicina feruntur.
 Quippe agitantur enim plagis aliunde, nec ipsa
 Sponte sua fursum possunt consurgere in auras.

Huc accedit item quare queat id magis esse:
 “ Hæc quoque res adjumento, motuque juvatur:
 Quod simul a fronte est anelli rarior aer
 Factus, inanitusque locus magis ac vacuatus.
 Continuo fit, uti qui post est cunque locatus
 Aer, a tergo quasi provehat atque propellat.
 Semper enim circum positus res verberat aer.
 Sed tali fit uti propellat tempore ferrum,
 Parte quod ex una spatium vacat, et capit in se.
 Hic, ubi, quem memoro, per crebra foramina ferri est
 Parvas ad parteis subtiliter insinuatus:
 Trudit et impellit, quasi navim velaque ventus.

Denique res omnes debent in corpore habere
 Aera, quandoquidem raro sunt corpore, et aer
 Omnibus est rebus circumdatus appositusque.
 Hic igitur, penitus qui in ferro est abditus aer,
 Sollicito motu semper jactatur, eoque
 Verberat anellum dubio procul, et ciet intus

Scilicet,

Scilicet, atque eodem fertur, quo præcipitavit
 Jam semel, et quamquam in partem conamina sumfit.

Fit quoque ut a lapide hoc ferri natura recedat
 Interdum, fugere, atque sequi consueta vicissim.
 Exsultare etiam Samothracia ferrea vidi,
 Et ramenta simul ferri furere intus ahenis
 In Scaphiis, lapis hic Magnes cum subditus esset:
 Usqueadeo fugere a saxo gestire videtur.
 Ære interposito discordia tanta creatur,
 Propterea, quia nimirum prius æstus ubi æris
 Præcepit, ferrique vias possedit apertas;
 Posterior lapidis venit æstus, et omnia plena
 Invenit in ferro: neque habet qua tranet, ut ante.
 Cogitur offensare igitur, pulsareque fluctu
 Ferrea texta suo; quo pacto respuit ab se,
 Atque per æs agitat, sine eo quæ sæpe reforbet.

Illud in his rebus mirari mitte, quod æstus
 Non valet e lapide hoc alias impellere item res:
 Pondere enim fretæ partim stant, quod genus aurum:
 Ac partim raro quia sunt cum corpore, ut æstus
 Pervolet intactus, nequeunt impellier usquam;
 Ligna materies in quo genere esse videtur.
 Inter utrasque igitur ferri natura locata,
 Æris ubi accepit quædam corpuscula; tum fit,
 Impellant ut eam Magnesii femina saxi.

Nec tamen hæc ita sunt aliarum rerum aliena,
 Ut mihi multa parum genere ex hoc suppeditentur,

Quæ

Quæ memorare queam inter se singlariter apta.
 Saxa vides primum sola coalescere calce:
 Glutine materies Taurino ita jungitur una,
 Ut vitio venæ tabularum sæpius hiscant,
 Quam laxare queant compages taurea vincla.
 Vitigeni latices in aquai fontibus audent
 Miseri, cum pix nequeat gravis, et leve olivum:
 Purpureusque colos conchyli mergitur una
 Corpore cum lanæ, dirimi qui non queat usquam:
 Non si Neptuni fluctu renovare operam des:
 Non, mare si totum velit eluere omnibus undis.
 Denique res auro argentum concopulat una,
 Ærique æs plumbo fit uti jungatur ab albo.
 Cætera jam quam multa licet reperire? quid ergo?
 Nec tibi tam longis opus est ambagibus usquam,
 Nec me tam multam hic operam consumere par est:
 Sed breviter paucis restat comprehendere multa.

Quorum ita texturæ ceciderunt mutua contra,
 Ut cava convenient plenis hæc illius, illa
 Hujusque; inter se junctura horum optima constat.
 Est etiam, quasi ut annellis, hamisque plicata
 Inter se quædam possint coplata teneri:
 Quod magis in lapide hoc fieri ferroque videtur.

Nunc, ratio quæ sit morbis, aut unde repente
 Mortiferam possit cladem conflare coorta
 Morbida vis hominum generi, pecudumque catervis,
 Expediam. Primum multarum semina rerum
 Esse supra docui, quæ sint vitalia nobis:

M m

Et

Et contra, quæ sint morbo, mortique, necesse est
 Multa volare; ea cum casu sunt forte coorta,
 Et perturbantur cœlum, fit morbidus aer.
 Atque ea vis omnis morborum, pestilitasque,
 Aut extrinsecus, ut nubes nebulæque superne
 Per cœlum veniunt, aut ipsa sæpe coorta
 De terra surgunt, ubi putrorem humida nacta est,
 Intempestivis pluviisque, et solibus icta.
 Nonne vides etiam cœli novitate et aquarum
 Tentari, procul a patria quicunque domoque
 Adveniunt? ideo quia longe discrepat aer.
 Nam quid Britannum cœlum differre putamus,
 Et quod in Ægypto est, qua mundi claudicat axis?
 Quidve quod in Ponto est differre a Gadibus, atque
 Usque ad nigra virum, percoctaque sæcla calore?
 Quæ cum quatuor inter se diversa videmus,
 Quatuor a ventis et cœli partibus esse,
 Tum color et facies hominum distare videntur
 Largiter, et morbi generatim sæcla tenere.

Est elephas morbus, qui propter flumina Nili
 Gignitur Ægypto in media, neque præterea usquam.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis
 Finibus, inde aliis alius locus est inimicus
 Partibus ac membris: varius concinnat id aer.
 Proinde ubi se cœlum, quod nobis forte alienum est,
 Commovet, atque aer inimicus serpere cœpit:
 Ut nebula ac nubes paulatim repit, et omne
 Qua graditur, conturbat, et immutare coactat.

Fit

Fit quoque, ut in nostrum cum venit denique cœlum,
 Corrumpat, reddatque sui simile atque alienum.

Hæc igitur subito clades nova, pestilitasque,
 Aut in aquas cadit, aut fruges perfidit in ipsas,
 Aut alios hominum pastus, pecudumque cibatus:
 Aut etiam suspensa manet vis aere in ipso:
 Et cum spiranteis mistas hinc ducimus auras,
 Illa quoque in corpus pariter forbere necesse est.
 Consimili ratione venit bubus quoque sæpe
 Pestilitas, etiam pecubus balantibus ægror.
 Nec refert utrum nos in loca deveniamus
 Nobis adversa, et cœli mutemus amictum:
 An cœlum nobis ultro natura cruentum
 Deferat, aut aliquid, quo non consuevimus uti,
 Quod nos adventu possit tentare recenti.

Hæc ratio quondam morborum, et mortifer æstus
 Finibus Cecropiis funestos reddidit agros,
 Vastavitque vias, exhaust civibus urbem.
 Nam penitus veniens Ægypti e finibus ortus,
 Aera permensus multum, camposque natanteis,
 Incubuit tandem populo Pandionis: omnes
 Inde catervatim morbo mortique dabantur.

Principio, caput incensum fervore gerebant,
 Et duplicibus oculos suffusa luce rubenteis.
 Sudabant etiam fauces intrinsecus atro
 Sanguine, et ulceribus vocis via septa coibat;
 Atque animi interpret manabat lingua cruore,
 Debilitata malis, motu gravis, aspera tactu:

M m 2

Inde

Inde, ubi per fauceis pectus complerat, et ipsum
 Morbida vis in cor mœstum confluxerat ægris;
 Omnia tum vero vitæ claustra lababant.
 Spiritus ore foras tetrum volvebat odorem,
 Rancida quo perolent projecta cadavera ritu.
 Atque animi prorsum vires totius, et omne
 Languerat corpus, lethi jam limine in ipso.
 Intolerabilibusque malis erat anxius anguor
 Assidue comes, et gemitu commista querela,
 Singultusque frequens noctem sæpe, diemque,
 Conripere assidue nervos et membra coactans,
 Dissolvebat eos, defessos ante, fatigans.
 Nec nimio cuiquam posses ardore tueri
 Corporis in summo summam fervescere partem:
 Sed potius tepidum manibus proponere tactum,
 Et simul ulceribus quasi iniustis omne rubere
 Corpus, ut est per membra facer cum diditur ignis.
 Intima pars homini vero flagrabat ad ossa:
 "Flagrabat stomacho flamma, ut fornacibus, intus."
 Nil adeo posset cuiquam leve, tenueque membris
 Vertere in utilitatem: ad ventum et frigora semper,
 In fluvios partim gelidos ardentia morbo
 Membra dabant, nudum jacentes corpus in undas.
 Multi præcipites lymphis putealibus alte
 Inciderunt, ipso venientes ore patente.
 Infedabiliter fitis arida corpora mersans
 Æquabat multum parvis humoribus inbrem.
 Nec requies erat ulla mali; defessa jacebant

Corpora;

Corpora; miffabat tacito medicina timore;
 Quippe patentia cum totas ardentia nocteis
 Lumina versarent oculorum expertia somno:
 Multaque præterea mortis tum signa dabantur;
 Perturbata animi mens in mœrore, metuque;
 Triste supercilium; furiosus voltus, et acer;
 Sollicitæ porro, plenæque sonoribus aures;
 Creber spiritus, aut ingens, raroque coortus;
 Sudorisque madens per collum splendidus humos;
 Tenuia sputa, minuta, croci continctæ colore,
 Salsaque, per fauceis raucas vix edita tuffi.
 In manibus vero nervi trahier, tremere artus:
 A pedibusque minutatim succedere frigus
 Non dubitabat: item ad supremum denique tempus
 Compressæ nares: nasi primoris acumen
 Tenue; cavati oculi; cava tempora; frigida pellis,
 Duraque; inhorrebat rictum; frons tenta minebat;
 Nec nimio rigida post strati morte jacebant:
 Octavoque fere candenti lumine solis,
 Aut etiam nona reddebant lampade vitam.
 Quorum si quis, ut est, vitarat funera lethi,
 Ulceribus tetris, et nigra proluvie alvi;
 Posterius tamen hunc tabes lethumque manebat:
 Aut etiam multus capitis cum sæpe dolore
 Conruptus sanguis plenis ex naribus ibat:
 Huc hominis totæ vires corpusque fluebat.
 Profluvium porro qui tetri sanguinis acre
 Exierat, tamen in nervos huic morbus et artus

Ibat,

Ibat, et in parteis genitales corporis ipfas.
 Et graviter partim metuentes limina lethi
 Vivebant ferro privati parte virili:
 Et manibus sine nonnulli pedibusque manebant
 In vita tamen, et perdebant lumina partim:
 Usqueadeo mortis metus his incēsserat acer.
 Atque etiam quosdam cepere oblivia rerum
 Cunctarum, neque se possent cognoscere ut ipsi.
 Multaque humi cum inhumata jacerent corpora supra
 Corporibus, tamen alituum genus atque ferarum
 Aut procul abfiliebat, ut acrem exiret odorem:
 Aut, ubi gustarat, languebat morte propinqua.
 Nec tamen omnino temere illis solibus ulla
 Comparebat avis, nec noctibus sæcla ferarum
 Exhibant fylvis: languebant pleraque morbo,
 Et moriebantur: cum primis fida canum vis
 Strata viis animam ponebat in omnibus ægram;
 Extorquebat enim vitam vis morbida membris.
 Incomitata rapi certabant funera vasta:
 Nec ratio remedi communis certa dabatur.
 Nam quod alis dederat vitaleis aeris auras
 Volvere in ore licere, et cœli templa tueri:
 Hoc aliis erat exitio, lethumque parabat.

Illud in his rebus miserandum et magnopere unum
 Ærumnabile erat; quod, ubi se quisque videbat
 Implicitum morbo, morti damnatus ut esset,
 Deficiens animo mœsto cum corde jacebat
 Funera respectans, animam et mittebat ibidem:

Idque

Idque vel in primis cumulabat funere funus.
 Quippe etenim nullo cessabant tempore apisci
 Ex aliis alios avidi contagia morbi:
 Nam quicumque suos fugitabant visere ad ægros,
 Vitai nimium cupidi, mortisque timentes,
 Pœnibat paullo post turpi morte malaque
 Desertos, opis experteis, incuria mactans,
 Lanigeras tanquam pecudes, et bucera sæcla.
 Qui fuerant autem præsto, contagibus ibant,
 Atque labore, pudor quem tum cogebat obire,
 Blandaque lassorum vox mista voce querelæ.
 Optimus hoc lethi genus ergo quisque subibat:
 Inque aliis alium populum sepelire suorum
 Certantes, lacrymis lassique luctuque redibant.
 Inde bonam partem in lectum mœrore dabantur:
 Nec poterat quisquam reperiri, quem neque morbus,
 Nec mors, nec luctus tentaret tempore tali.
 Præterea, jam pastor, et armentarius omnis,
 Et robustus item curvi moderator aratri,
 Languebant, penitusque casis contrusa jacebant
 Corpora, paupertate et morbo dedita morti.
 Exanimis pueris super exanimata parentum
 Corpora nonnunquam posses, retroque videre
 Matribus et patribus natos super edere vitam.
 Nec minimum partim ex agris ægroris in urbem
 Confluxit, languens quem contulit agricolarum
 Copia, conveniens ex omni morbida parti.
 Omnia complebant loca tecta que, quo mage eos tum
 Confertos

Confertos ita acervatim mors accumulabat.
Multa fiti prostrata viam per, proque voluta
Corpora filanos ad aquarum strata jacebant,
Interclusa anima nimia ab dulcedine aquai.
Multaque per populi passim loca prompta, viasque,
Languida semianimo tum corpore membra videres,
Horrida pædore, et pannis cooperta, perire
Corporis inlue: pellis super ossibus una,
Ulceribus tetris prope jam fordique sepulta.
Omnia denique sancta Deum delubra repleat
Corpõribus mors exanimis, onerataque passim
Cuncta cadaveribus cœlestum templa manebant,
Hospitibus loca quæ complebant ædituentes.
Nec jam religio divum, nec numina magni
Pendebantur: enim præsens dolor exsuperabat.
Nec mos ille sepulturæ remanebat in urbe,
Ut prius hic populus semper consuerat humari.
Perturbatus enim totus trepidabat, et unus
Quisque suum pro re consortem mœstus humabat.
Multaque vis subita, et paupertas horrida suasit;
Namque suos consanguineos aliena rogorum
Insuper instructa ingenti clamore locabant,
Subdebantque faceis, multo cum sanguine sæpe
Rixantes potius, quam corpora defererentur.

F I N I S.